

KÖNYVAJÁNLÁS

Tűzsiholó – Emlékkönyv a 90 éves Lükő Gábor tiszteletére

Különleges emlékkötet jelent meg a kilencven éves folklór-, népzene és néprajzkutató, Lükő Gábor tiszteletére. A tudós az összehasonlító folklorisztika, a magyar szemiotika élő klasszikusa, akinek életműve csak részben ismert szakmai körökben is, tanulmányai jórészt kiadatlan kéziratokban maradtak.

Az emlékkötetek sorában szokatlanul gigantikus vállalkozás e mű. Az ötvenkét szerző tanulmánya kilencszáz oldalon jelent meg, igényes lenvászon kötésben, gazdag képillusztrációval. Mintha a méretekkel, s a kiadvány minőségével is jelezni kívánta volna a szerkesztő és munkatársai Lükő munkásságának tudománytörténeti jelentőségét. A szerkesztő, Pozsgai Péter történész, gazdaság- és helytörténet-kutató, a „magyar társadalomtudomány ötven éves mulasztását” kívánta ellensúlyozni az idős tudós életművét, munkásságát méltató könyv kiadásával.

Tűzsiholó. Ady verse jut eszünkbe, kész az elsődleges értelmezés: a néprajztudományban új utakat kijelölő tudós szellemi erejét fejezi ki a cím képletesen. Az életrajzot olvasgatva kiderül: az ifjú Lükő Gábor Ady-rajongása miatt különbözött össze édesapjával, s talán emiatt is menekült otthonról, tanulásba, Moldva-kutatásba. Később, amikor elmélyült a népi szimbólumok kutatásában, Ady költészetében mutatta ki a népi szimbolikából eredő elemeket. A cím további értelmezéséhez a kötet borítóján található ábra vezet. Az úgynevezett tűzsiholó motívum – onnan kapta nevét, hogy gyakran a nevezett számon bevésve található – nem más, mint világkép-szimbólum: Lükő Gábor – sok más népi motívum mellett – több rokonnép ábrázoló-művészetének elemzésével tárta fel összetett szimbolikus jelentését.

De ki is Lükő Gábor? Komáromban született 1909. november 4-én. 1925-ben költözött Budapestre a család, ahol Lükő a kiemelkedő pedagógus-filozófus, Karácsony Sándor osztályában tanult. Az ő javaslatára jelentkezett a Pázmány Péter Tudományegyetem bölcsészkarára, itt végzett magyar és német szakon. Választott szakjai mellett elmélyedt még a nyelvtudomány, folklór- és néprajztudomány, irodalom- és művelődéstörténet, valamint a régészet és antropológia tanulmányozásában. 1931-ben tett első romániai utazását Györffy István és Kodály Zoltán támogatta. Bekapcsolódott a neves román szociológus, Dimitrie Gusti Szociológiai Intézetének falukutató munkájába, megismerkedett a korszerű kutatás módszereivel. 1932-től több alkalommal összesen hét hónapot töltött moldvai csángó falvakban. Bartók példájára fonográfhangereken rögzítette a csángó népdalokat, fotósorozatokat készített. Át akarta hidalni a „kutató” és „adatközlő” közötti távolságot. Heteket töltött egy-egy vendéglátó családnál, együtt élt és dolgozott velük, így ismerte meg szokásaikat, gondolkodásmódjukat. 1936-ban kiadott monográfiája (*A moldvai csángók I. – A csángók kapcsolatai az erdélyi magyarsággal*) máig a Moldva-kutatás egyik alapműve. Még ebben az évben doktorált, majd Karácsony Sándor társas-lélektanról szóló egyetemi előadásait hallgatta Debrecenben. A következő évtől itt vállalt állást a Déri Múzeumban, 1943-tól pedig a mestere által alapított „Társaslélektani Intézet” munkatársaként a kelet-európai népek hagyományos kultúráját tanulmányozta, közben magántanári állást kapott a debreceni egyetemen. Kutatásaiból született az 1942-ben kiadott mű, *A magyar lélek formái*, amely a magyar, török és finnugor népi szimbólumok értelmezésével az ural-áltáji népekkel való

kulturális rokonságot mutatja ki.

1950-ben a kommunista párt javaslatára nyugdíjazták Karácsony Sándort, s az általa vezetett intézetet bezárták. A tanítvány, Lükő Gábor 1958-ig a gyulai Erkel Ferenc Múzeum igazgatói állását töltötte be. 1956 decemberében a forradalom vívmányainak megőrzésére szólított fel a Gyulai Hírlapban megjelent írásában. Kiállásáért később rövid időre börtönbe zárták, majd távoznia kellett Gyuláról. Baján, a Türr István Múzeumban muzeológusként dolgozott, majd 1965-től 1970-ig, nyugdíjazásáig a kiskunfélegyházi Kiskun Múzeum igazgatója volt. Kutatásait, az évtizedek alatt gyűjtött anyag rendszerezését, feldolgozását nyugdíjasként is folytatta.

Művei az elmúlt ötven évben többnyire kiadatlan kéziratban maradtak, így a tudomány perifériájára kényszerített Lükő gondolatai nem fejthették ki hatásukat, nem épülhettek be a köztudatba – állítja a kötet szerkesztője.

Lükő Gábor Bartók és Kodály nyomán haladt pentatónia kutatásával. Összehasonlító tanulmányaiban a finnugor és török népek nyelvét és művészetét vizsgálta, s egy keleti formanyelv és filozófia jellegzetességeit tárta fel. 1982-ben, több éves hanyattatás után jelent meg Lükő máig utolsó kötete a *Kiskun-ság régi képfaragó és képmetsző művészete* címmel.

A szerkesztő, Pozsgai Péter moldvai tanulmányújtaira való felkészülése közben ismerkedett meg személyesen Lükő Gáborral. Az idős és az ifjú tudós között szakmai együttműködés, mester-tanítvány viszony alakult ki. Ezzel az indíttatással indult a vállalkozás, hogy Lükő Gábor munkásságát méltató, a hét évtizedes kutatómunka előtt tisztelgő kötet szülessen. Az előszóban a szerkesztő így fogalmaz: „[Lükő] tudományos életművének méltatása és szakmai értékelése a magyar tudományosság régi és nagy adósságai közé tartozik. Alapvető népzenei és faluszociológiai kutatási eredményei jelenleg nagyobb visszhangot kapnak külföldi tudományos körökben (Finnország, Kína, Románia, Egyesült Államok), mint itthon.”

Bizonyos, hogy a *Tűzsiholó* című emlékkötet felkelti az érdeklődést Lükő munkássága iránt, s talán nem csak a néprajzkutatók és történészek körében. A szerkesztőmunkának köszönhetően Lükő életművének, tudósi és pedagógusi személyiségének bemutatása mellett a könyv felöleli a kortárs folklór és etnográfia legfontosabb kutatási területeit. A tanulmányok szerzői Lükő Gábor egykori egyetemi tanítványain kívül hazai és külföldi néprajzkutatók, idősebb és fiatal tudós nemzedék tagjai. A kötet különlegessége a hátsó borító belső oldalán található CD, amely Lükő harmincas évekből származó moldvai népdalgyűjtésének válogatott darabjait tartalmazza. A hangzó anyag gondozása, filológiai elemzése Olsvai Imre munkája, aki tanulmányához ötven oldalas mellékletként kotta- és szöveglapokat közöl Lükő Gábor 1931 és 1934 között végzett romániai népdalgyűjtéséből. A könyvet lapozgatva moldvai csángók életét bemutató fotókon, hangfelvételeken, kéziratok jegyzeteken, rajzokon és a gyűjtött tárgyakról készült képeken keresztül a tudós műhelytitkait, kutatói módszereit élményszerűen ismerheti meg az olvasó. A mai és későbbi kutatók számára inspiráló hatású lehet Lükő tudósi következetessége, hatalmas nemzetközi anyagismerete és szintézis-teremtő képessége.

Az emlékkötettel sorozatot indított el a Táton Kiadó, amely Lükő Gábor életműkiadását tervezi az elkövetkező más-

fél évben. A nyomtatásban már napvilágot látott tanulmányokat új szöveggondozással, javított, jegyzetekkel bővített formában tervezik közre adni, de a sorozatban megjelennek eddig kéziratban elfekvő tudományos munkák is. *A magyar lélek formái* az 1987-es, az eredeti, 1942-es kiadás reprintjéhez képest javított formában jelenik meg. Többségében eddig kiadatlan, mintegy tíz írást tartalmaz majd a *Válogatott zenei tanulmányok*, amely Lükő pentaton zenei kutatásainak legfontosabb összefoglalását adja. Időszerű e tanulmányok megjelenése, mivel Finnországban éppen most készül Lükőnek a Kalevala zenei világát bemutató összefoglaló művének finn nyelvű kiadása, amelyet tudománytörténeti jelentőségűnek tartanak ottani szakmai körökben. Második, javított kiadásban jelenik meg a sorozatban *A moldvai csángók – A csángók kapcsolatai az erdélyi*

magyarsággal, amely ma már nehezen hozzáférhető könyvritkaságnak számít. Először kerülnek nyomdába *Finnugor mítoszok és magyar emlékei* címmel Lükő összehasonlító jelképelemző tanulmányai. A kötetben az elemzések mellett gazdag szöveggyűjtemény-melléklet lesz, az idézett népköltemények eredeti nyelven, egymás mellett jelennek meg. Szintén első ízben kerül az olvasók elé *A magyar művészet évezredei* című összefoglaló munka.

Az emlékkötetről és a tervezett sorozatról bővebb információt a kiadó címén lehet kérni: Táton Kiadó, Budapest, 1439., Pf. 627. Ezen a címen a kötet a bolti árhoz képest 20 százalékos kedvezménnyel megrendelhető.

Sághy Erna

